

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen

i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya

Sumari

- 1 · 70è aniversari de l'alliberament.
- 2 · Dia Internacional de l'Holocaust:
  - Vilanova i la Geltrú.
  - Ripoll i Sant Joan de les Abadesses.
  - Menorca.
  - Manresa.
- 3 · Madrid.
  - Aragó.
  - COL-LABORACIONS.
  - El primer republicà mort a Mauthausen.
- 5 · ACTIVITATS.
  - Activitats més destacades.
- 6 · Exposicions
  - INFORMACIONS.
  - Nova mort per a les víctimes republicanes dels camps nazis.
  - Atac a Santa Coloma.
  - Medalla a Neus Català.
  - Aniversari Anna Frank.
  - Placa en honor Violeta Friedmann.
- 7 · Medalla a l'Amical a Andalusia.
  - CIM Sachsenhausen.
  - Els últims de Mauthausen.
- 8 · Recordem a... Pierre Daix.
  - Mots encreuats temàtic nº 9.
  - Solució al nº 8.

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis.

Sils, 1 baixos – 08002 Barcelona
Tel. 93 302 75 94
e-mail: info@amical-mauthausen.org

REDACCIÓ: Rosa Toran i Josep San Martín

MAQUETACIÓ: Josep San Martín

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant-ne la procedència.

70è Aniversari de l'alliberament

Declaració de la Junta de Portaveus del Parlament de Catalunya

Amb motiu del 70è aniversari de l'alliberament dels camps nazis El Parlament de Catalunya renova el compromís amb el missatge dels deportats i deportades "Feixisme Mai Més".

Enguany es compleixen 70 anys de l'alliberament dels camps nazis, ani-

versari amb un significat especial, atès que les veus de les víctimes s'estan apagant, realitat que ha de comportar una renovació responsable i compromesa del seu missatge, expressada en els juraments fets als diversos camps després de l'alliberament, sota el lema del Mai Més.

Hores d'ara, hem de recordar que el terme "víctima" és universal, però alhora emfasitzar en les víctimes de casa nostra, 10.000 deportats aproximadament, a més dels qui participaren en la Resistència francesa, molts dels quals foren empresonats i assassinats. Però també és indispensable recordar que més enllà de les víctimes directes, les seves famílies i el seu entorn també en patiren les conseqüències i que totes elles foren persones vinculades a la història del seu país, amb trajectòries personals, polítiques i sindicals diverses.

Les seqüeles de l'exili, la persecució i la deportació no tan sols afectaren a tota una generació, pel buit cultural, polític i sindical que van deixar, sinó que van significar una pèrdua irremediabile per a les generacions posteriors. Les víctimes dels camps nazis no ho foren per atzar, sinó com a resultat de la seva posició en defensa de la República, derro-

L'Amical, dins el conjunt d'actes organitzats per a commemorar el 70è aniversari de l'alliberament dels camps, ha celebrat un acte al Parlament de Catalunya, el dia 16 de març, presidit per Nuria de Gispert, Pere Navarro, Enric Garriga i José Marfil, antic deportat al camp de Mauthausen, en el qual els principals protagonistes han estat els joves integrats en la "Xarxa de memòria i prevenció del feixisme". A l'auditori del Parlament, a vessar d'estudiants d'instituts de tot Catalunya, es van escoltar les seves inter-

intervencions referides al seu treball i experiència en les visites als camps, es van veure diferents gravacions sobre les seves activitats i es va escoltar la cançó de bressol Wiegala, de la compositora Ilse Weber que fou cantada per un grup de nens i nenes mentre eren conduïts a la cambra de gas d'Auschwitz. L'acte clogué amb una ofrena floral simbòlica i amb la lectura de la declaració que l'Amical va lliurar a tots els grups parlamentaris per a la seva aprovació, i entre els quals solament el PP se'n va excloure.

tada per les armes feixistes, i que els abocà a l'exili. Foren enemics de Franco i enemics de Hitler i per aquesta condició acabaren sent deportats als camps del Reich. En conseqüència, el seu reconeixement ha de comportar la identificació dels culpables. La seva deportació no hagués estat possible sense l'abandó del règim col·laboracionista de Vichy i sense la aquiescència, per part de la Dictadura franquista, a què els presoners de guerra dels alemanys fossin posats en mans de la Gestapo i qualificats com a apàtrides.

A més, la culpabilitat de la Dictadura franquista s'estengué al llarg de 40 anys, en mantenir l'estigmatització dels vençuts a la guerra i les seves famílies, en negar els drets morals i materials als antics deportats i a les seves famílies i en impedir-los constituir una associació per a la seva empara, en contrast al que succeïa a la majoria de països

d'Europa.

Hores d'ara, queden pendants deures amb la història i la memòria, donat que existeix encara un desconeixement de l'abast de la deportació republicana, inclús ignorada pels mateixos familiars, i una manca d'integració de la seva trajectòria amb la història d'Espanya i Europa, com a resistents a l'ocupació nazi a França i també com a lluitadors antifranquistes.

De la mateixa manera que feren els deportats i deportades supervivents a molts camps, amb el jurament del "Mai Més", que incorporava l'anhel de llibertat, igualtat i justícia social; pertoca, avui, honorar-los i recordar-los amb la renovació del seu compromís.

Per això el Parlament de Catalunya, els seus diputats i diputades volem recollir el seu compromís i expressar el nostre suport al seu llegat de "feixisme Mai Més".

Dia Internacional de l'Holocaust i de Prevenció de Crims Contra la Humanitat

Com cada any, hem commemorat aquesta jornada en record de totes les víctimes del nazisme, amb un singular esforç per estendre i donar suport a totes les poblacions i col·lectius compromesos en fer públic el seu compromís de vetllar per a la preservació de la dignitat de les víctimes i per combatre els crims contra la Humanitat perpetrats en geografies i marcs culturals diferents. Destaquem els següents actes i activitats, que han pres un especial relleu, en el marc del 70è aniversari de l'alliberament:

Vilanova i la Geltrú

A la Plaça de la Peixateria, el 24 de gener, va acollir centres d'ensenyament i institucions de la comarca del Garraf, emmarcats dins el Projecte Buchenwald, que van aportar el fruit del seu treball, amb lectures i interpretacions musicals.

Enguany hom comptà amb la participació activa de components del grup de Dones amb Memòria, que aportaren el seu testimoni com a víctimes del nazisme i del feixisme.

Parlament i Generalitat de Catalunya i Ajuntament de Barcelona

No ha faltat la nostra activa representació, amb parlaments i encesa d'espelmes als actes oficials del Parlament de Catalunya, el 26 gener, i de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, el dia següent. Remarquem que gràcies a l'ajut d'aquesta darrera institució, ha estat possible renovar l'exposició itinerant "Mauthausen, l'univers de l'horror", inaugurada al vestíbul de la Casa de la Ciutat, i que fou visitada per unes 1.000 persones, des del 27 al 31 de gener. També hem assistit a l'acte organitzat pel Memorial Democràtic al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, amb presència i participació d'instituts d'ensenyament, entre les quals va destacar la representació d'un fragment de l'obra "Himmelweg" (Camí al cel) de Juan Mayorga, basada en la vida al camp de Terezin.

Ripoll i Sant Joan de les Abadesses

El 23 i 24 de gener Joan M. Calvo va impartir conferències a Ripoll i Sant Joan de les Abadesses, sobre la deportació republicana, dins del cicle d'actes dedicats a recordar les víctimes de l'Holocaust a les dues poblacions.

Menorca

La CGT de Menorca, tot commemorant el Dia de la Memòria de l'Holocaust i la Prevenció dels Crims Contra la Humanitat, va plantar un arbre (olivera) a la plaça que porta el seu nom, en un acte molt emotiu.

El dia 27 de gener, es va presentar la 2a edició del llibre "Menorquins a Mauthausen", amb la participació de Miquel A. Limon Pons i Joan F. López Casanovas. (Secretariat Permanent CGT Menorca)

Manresa

Amb motiu del Dia Internacional en record de les víctimes de l'Holocaust, va tenir lloc, davant l'estàtua de Joaquim Amat-Piniella, ubicada al Casino, un acte en record de les víctimes de la barbàrie nazi; d'una manera molt especial dels bagencs que anaren a raure a Mauthausen-Gusen.

L'acte es desglossà així: a les 12:30h, expressió plàstica realitzada per l'alumnat dels instituts Lluís de Peguera i Pius Font i Quer i de L'Escola d'Art. L'exposició va quedar instal·lada al Passeig durant una setmana.

A les 13:30h, acte ciutadà amb parlaments de: Joan Gort, en nom dels alumnes; Joaquim Aloy, Associació Memòria i Història de Manresa i Mercè Rosich, primera tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Manresa.

Assemblea de Madrid

El 23 de gener es va celebrar l'acte en record de l'Holocaust, durant el qual la nostra delegada a Madrid, Concha Díaz; Miguel Palacios Carbonell, de l'Associació per a la Memòria del Genocidi Gitano, i Francisco Ramírez, de l'Associació Colegas, van encendre la 4a espelma en honor i en memòria dels membres de les diferents minories nacionals, socials, religioses i ètniques, víctimes de la persecució i extermini nazi.

Senat

El dia 27 de gener a l'antic saló de sessions del Senat va tenir lloc l'acte commemoratiu presidit per S.M. el Rei, que va comptar també amb la presència del President del Senat i dels ministres d'Afers Exteriors i de Cooperació, de Justícia i d'Educació, Cultura i Esport. El president del Senat va presentar a S.M. el Rei, al president de la Federació de Comunitats Jueves d'Espanya, Isaac Querub, al president de l'Unió Romani, Juan de Dios Heredia, a la nostra delegada a Madrid, Concha Díaz, i a l'ambaixadora en Missió Especial per a l'Aliança de Civilitzacions, Belén Alfaro. A continuació al Saló dels Passos Perduts, Concha Díaz va presentar a S.M. el Rei a Antonio Fariñas, nebot d'un deportat mort a Mauthausen-Gusen, i a José Ángel Álvarez, fill d'un supervivent de Dachau, i a socis de l'Amical. La tercera espelma en Memòria dels altres col·lectius que van patir la barbàrie nazi: republicans espanyols, gitanos, discapacitats, homosexuals i Testimonis de Jehovà va ser encesa per la nostra delegada a Madrid i Francisco Ramírez de l'Associació Colegas.

El 27 de gener al Palau de l'Aljafería, seu de les Corts d'Aragó, i organitzat per Rolde de Estudios Aragoneses (REA) i Amical Mauthausen es va celebrar el Dia Internacional en Memòria de les Víctimes de l'Holocaust.

En nom dels col·lectius que van patir la deportació van intervenir: Elena César Paños, néta del deportat Antonio Paños Porta, que va parlar en nom dels republicans deportats. Timna Segal de l'associació cultural *Sefarad-Aragón* que va parlar en nom dels jueus deportats. Isabel Jiménez, directora territorial d'Aragó de la *Fundació Secretariat Gitano*, que va parlar en nom dels gitanos que van patir la deportació. Mari Luz Moreno González, Coordinadora a l'Aragó del *Moviment Contra la Intolerància*, que va parlar en nom dels perseguits a causa de l'homofòbia. Membres de la *Fundació Rey Ardid*, projecte relacionat amb educació i inserció, van parlar en nom dels deportats discapacitats físics i psíquics. Un grup d'alumnes de l'IES Cabanyes de l'Almunia de Doña Godina, que viatgen a Mauthausen aquest mes de maig, van parlar en nom dels nens deportats. Van tancar l'acte els representants de l'Amical, Josep San Martín, delegat a l'Aragó; Luis Antonio Sáez, president de REA, i Rosa Plantagenet, Vicepresidenta de les Corts d'Aragó.

COL·LABORACIONS

El primer republicà mort a Mauthausen

Josep Escoda

Una mirada directa i afable, no exempta de preocupació, però confiada i compromesa. Una mirada republicana. La mirada d'un home que sabia que ell i el seu país vivien uns moments històrics, decisius, que semblava que havia arribat l'hora de bastir aquella societat més justa, més culta, més solidària que havien desitjat, on el treball de cada dia tingués una recompensa i on el futur fos clar i obert per a tothom.

Es deia José Marfil Escalona i era un andalús de Fuengirola, on havia nascut el 1888. Era inspector de duanes i es va traslladar a Barcelona el 1924. Amb l'adveniment de la República va ser un dels innombrables que va creure que l'ho-

ra de les classes populars havia arribat. S'hi va implicar. Quan les seves esperances republicanes van ser agredides traïdorament, no va girar la cara ni es va amagar. Va anar a defensar-les al front i, com a tinent de l'exèrcit republicà, va acompanyar la tragèdia republicana camí de l'exili, primer, per terres franceses, després i finalment, fins a Mauthausen.

Hi va morir el 28 d'agost de 1940, als 20 dies d'haver-hi arribat. Va ser el primer mort republicà. Tenia 52 anys. Una edat perillosa a Mauthausen. José Marfil no va morir de maltractaments físics ni per assassinat directe, sinó per causes naturals, si això allí a Mauthausen té un sentit. De fet, un home de la seva edat, havent patit les penalitats dels anys de guerra, de l'exili i de l'estada al *Stalag*, havia d'haver sofert un desgast físic important. La manca d'atencions mèdiques adequades hauria fet inevitable el seu final.

La seva mort, com explica Joan de Diego, testimoni dels fets, va causar una profunda impressió entre els seus companys. Semblaria estrany dir això referent a Mauthausen,

sorprendre's d'una mort! Però és el cas que no era solament la primera que es produïa entre ells, sinó que aquella mort els recordava que, allí, a Mauthausen, s'hi moria. És més, la mort els hi estava preparada. Però hem de pensar que el procés d'adaptació, de comprensió de la realitat del camp, per moltes, amargues i evidents que en fossin les proves i les advertències del deportats veterans, no podia ser immediata en termes psicològics. Els republicans no es consideraven malfactors, al contrari, estaven orgullosos d'haver defensat lleialment la República i la seva voluntat de transformació social, i creien que malgrat la seva derrota, la dignitat de la seva lluita els feia mereixedors d'un tracte humà. Prou sabien que estaven presoners, però les seves idees sobre la seva condició actual era l'habitual entre els europeus fins aleshores. Detenció, presó o camp, escarcellers, tracte dur, disciplina rigorosa. Acceptaven la duresa inicial, la interpretaven com una manera d'acostumar-los a la docilitat però esperaven que, després, les normes del camp derivessin cap a un tracte menys agressiu.

Però aquella mort els va ensenyar l'autèntica cara de Mauthausen. No ens ha de sorprendre la seva perplexitat inicial. En tenim un exemple amb el mateix de Diego quan, en sentir les paraules que el comandant del camp, Ziereis, els va dir, gentilment, quan els va rebre al camp, que si bé havien entrat per una porta, la d'entrada, només en sortirien per una altra, i els va assenyalar la xemeneia. Incaït, aleshores, d'entendre la metàfora, de Diego va interpretar-la com una desagradable peculiaritat de la cultura luterana alemanya. Per espantós que fos Mauthausen, era difícil assumir-ne la realitat de manera immediata. Tanmateix, prou ràpidament que ho hauran de fer, i a costa de quantes víctimes i de sofriment!

I, tanmateix, la mort de José Marfil, que va ser un moment important per adquirir aquesta dolorosa comprensió, va ser, paradoxalment, també el moment de la primera victòria. En efecte, davant del cadàver del seu company, i abans d'haver de fer front amb astúcia, silenci, dissimulació, xiuxiueig, a l'allau de violència, degradació, humiliació, que els estava preparat, abans que la gana, els cops, les dolències, les incabables morts de companys, els anessin debilitant, abans que haguessin après que la submissió aparent era la millor o única manera de supervivència, van ser capaços de reaccionar amb coratge, amb dignitat explícita, pública. Van exigir de les autoritats nazis de poder acomiadar el seu company amb un minut de silenci.

Aquella petició era quelcom d'inaudit, mai no vist en la història del camp, ni mai no repetit. Quelcom també d'alarmant, d'amenaçador per als altres deportats, ja que aquell gest no podia deixar de ser interpretat pels nazis i per tothom, com un acte de protesta, un desafiament en una situació en què la relació de forces estava del tot a favor d'una de les parts. Els nazis podien eliminar la protesta i els que protestaven en un obrir i tancar d'ulls i, al mateix temps, estendre l'escarment a d'altres deportats per tal que no hi hagués cap dubte sobre qui manava a Mauthausen.

I, malgrat això, Julián Mur Sánchez, sindicalista aragonès, mestre d'escola a Saragossa, que moriria gasejat a Gusen el 12 d'octubre de 1942, es va atrevir a fer la petició. Va seguir el camí reglamentari: primer al cap del *block* i, anant pujant

per l'escalafó, va arribar fins al capità de les SS Bachmayer. Bachmayer, tal vegada desconcertat i dividit entre la reacció espontània de castigar la insolència, i secretament divertit davant del que creia una criaturada d'aquella gent rara del sud, sorprenentment, va accedir-hi.

I, aquell mateix dia, acabada la mortal jornada de treball, després del recompte a l'*Appellplatz*, després d'haver rebut l'ordre de trencar files, Julián Mur es posà davant dels seus companys, que havien romàs a la formació, i els diu amb veu clara i enèrgica, acostumat com estava a prendre decisions com a oficial de l'exèrcit republicà: "Avui ha mort el primer espanyol del camp de Mauthausen. Tingueu el cap ben alt, donem una altra vegada, exemple de la nostra solidaritat". Els republicans es van descobrir i es va fer el silenci intens, curull de records.

Els mateixos SS que s'hi havien acostat, entre encuriosits i mofetes, van quedar impressionats de veure com es produïa per consentiment unànime aquell silenci que ells havien d'imposar a crits, amenaces i cops, i somreien tot movent el cap, tot pensant que aquesta gent no sap on s'han ficat, aviat veuran el pa que s'hi dóna.

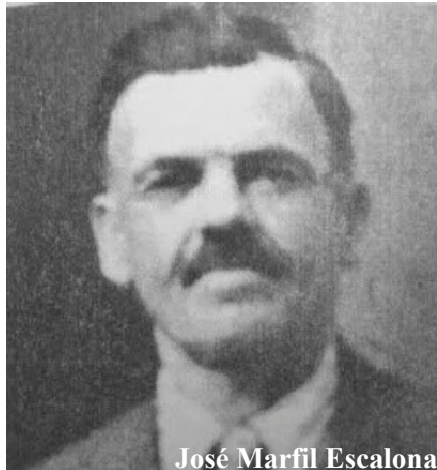
Cert, sens dubte. Però en la seva arrogància insensata i cega, no es van adonar que aquella era una primera victòria moral dels republicans i una primera derrota del sistema nazi a Mauthausen. Com afirma

de Diego, a partir d'aquell moment va néixer la solidaritat al camp, una solidaritat que va haver d'amagar-se, fer-se clandestina, subtil, invisible, manifestar-se en mirades, xiuxiueigs, gestos, en un tros de pa, o una patata, en petits detalls inapreciables per als ulls obtusos dels *kapos* i SS, però d'un valor vital per als que la rebien.

A partir d'aquell moment es va entaular una lluita a mort entre la voluntat nazi de deshumanitzar-los, degradar-los i abatre'ls psicològicament abans d'exterminar-los físicament, d'una banda, i la voluntat serena, astuta, costosa en vides i sofriment, d'ajudar-se a sobreviure, de recordar-se homes, de recordar-se que allí, al camp, seguien combatent per unes idees que donaven sentit a les seves vides i que sabien que eren superiors a les que proclamaven els nazis.

Soldats com van ser al servei d'una República que van dignificar amb el seu sacrifici, amb la voluntat de sortir al carrer a aturar el feixisme, els primers a Europa, i que allí on van tenir prou armes ho van aconseguir; derrotats només per la desproporció de forces i de mitjans, abandonats per les democràcies hipòcrites, ni als camps de batalla d'Espanya ni dins el sinistre recinte de Mauthausen, no van ser mai vençuts en les idees.

Emociona imaginar-los allí, aquella tarda, a l'*Appellplatz*, formats, uniformats esgotats, presoners aparentment inermes i indefensos, però escoltant les paraules de Julián Mur, segurament amb la mirada a la llunyania, recordant altres formacions, altres llocs, deixant escolar aquell minut que els feia amos dels seus sentiments, altre cop sols, que els mantenia vinculats a un país, a un poble i a uns fets; i d'aquí obtenien la força moral per començar la resistència a les infinites escomeses de la mort i de les humiliacions que els esperaven.

José Marfil Escalona

A més de les xerrades i conferències als centres de secundària i l'atenció als estudiants a la seu de la mateixa Amical, activitats que duen a terme Tomàs Rebollo, Llibert Villar, Josep Escoda, Rosa Toran, Enric Garriga, Joan Calvo, Joan Molet, Josep San Martín... i que és impossible de ressenyar-les de forma detallada per raons d'espai, desglossem les següents:

9 gener. Conferència de Rosa Toran sobre la deportació femenina, a la Casa Gòtica d'Argentona, organitzada pel Centre d'Estudis Argentonins.

24 gener. "Concert per una bandera", al Centre de Lectura de Reus, dins del cicle de concerts en record i homenatge als republicans. El recital es va realitzar a càrrec del concertista de guitarra Francisco Ortiz, fill del deportat Francisco Ortiz Torres. Aquest va servir fins a la seva recent mort la bandera tricolor confeccionada pels republicans al camp de Mauthausen i que serà donada pel seu fill al Museu Memorial del mateix camp. Participà en l'acte, en nom de l'Amical, Josep Escoda.

14 febrer. Seminari sobre la deportació republicana a la Universitat Pompeu Fabra, adreçat a professorat de secundària, a càrrec de Rosa Toran.

2 al 30 març. Homenatge a les víctimes del nazisme a la biblioteca Jordi Rubió i Balaguer de Sant Boi de Llobregat. La mostra fotogràfica "Imágenes y memoria de Mauthausen" va estar exposada al llarg de tot el mes i inaugurada pel president de l'Amical, Enric Garriga, acte al qual seguí una conferència a càrrec de Joan Calvo el dia 5. Paral·lelament es dugueren a terme diverses activitats i tertúlies, amb especial èmfasi vers les dones víctimes del nazisme, sense que manqués una selecció de lectures recomanades feta pel personal tècnic de la biblioteca. Tots els actes van comptar amb la col·laboració de l'Ajuntament.

CIIMER a Montauban, en el qual representants de les associacions van explicar les activitats de l'any, i es detallaren les de l'Amical en el 70 aniversari de l'alliberament: exposicions, xerrades, cicles de cinema, viatges a Mauthausen i Buchenwald, etc. També es va procedir a la renovació de càrrecs i l'aprovació del pressupost. Els actes van concloure amb projeccions relacionades amb la lluita de les dones, en el marc del *Dia de la dona treballadora*.

17 març. Inauguració de l'exposició "Mauthausen, crònica gràfica" al Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú, que es podrà visitar fins el 30 de juny. L'acte comptà amb la presència de la directora del Museu, de la regidora Blanca Albà i del president de l'Amical, a més de Dory Sontheimer, que va fer una xerrada i presentà el seu llibre *Les 7 Caixes*. En el transcurs de l'acte, es va signar un acord de col·laboració entre el Museu del Ferrocarril i l'Amical de Mauthausen, que consolida la implicació del Museu en el Projecte Buchenwald, i institueix la biblioteca del Museu com un nou centre de documentació i consulta sobre la deportació als camps nazis, i també un espai de divulgació sobre la memòria històrica i el ferrocarril. També s'ha posat en marxa l'exposició "Els Camps de Concentració; la mirada del jovent", premi Marcel·lí Garriga, que recull les fotos i el punt de vista sobre els camps visitats pels joves dels instituts.

19 de març. "Setanta anys de l'alliberament dels camps nazis. Les vies d'arribada dels republicans i el futur dels supervivents". Amb aquest títol participà Rosa Toran en el Curs d'història "Any zero: la implantació de la dictadura franquista de 1939 a 1975", organitzat a Granollers per la Fundació Universitària Martí l'Humà i dirigit per Joan Garriga.

27 de març. Actes en memòria de Mª Juana Guesalaga i José Hernández Hernández, deportats a Ravensbrück i Mauthausen, per iniciativa de l'Associació cultural "La Ilusión" d'Errenteria, junt a la Comissió de drets humans de la Diputació de Gipuzkoa i l'Ajuntament de Zarautz. Després de diversos parlaments de les autoritats, familiars, institucions i diputats al saló de plens de l'ajuntament de Zarautz, es procedí a col·locar sengles plaques als carrers Santa Clara i Lapurdi, amb el nom dels deportats.

27 de març. Conferència a càrrec de Rosa Toran al Centre Cultural Serafi Pitarra de l'Ajuntament d'Hostalric, entorn "Els republicans als camps nazis. 70 anys de l'alliberament".

7-8 març. Novena marxa memorial de Borredon.

Joan Molet, en representació de l'Amical, va estar present en els actes. Unes dues-centes persones van participar en la marxa anual que cap a les deu del matí del dia 7 de març va partir de l'Estació de Borredon, a França, fins al memorial del Camp de Septfonds, en memòria dels 16.000 republicans espanyols que van arribar fins aquesta estació i que van marxar a peu fins aquest camp. Al migdia es va celebrar un àpat fraternal i al vespre es va celebrar un debat sobre l'actualitat de l'exili espanyol a França.

L'endemà es va celebrar el Consell de Pilotatge del

EXPOSICIONS

Imágenes y Memoria de Mauthausen

Sant Boi de Llobregat, del 27 de febrer a l'1 d'abril.
Morella, de l'11 d'abril al 31 de maig.

Resistentes y Deportadas

IES Baix Cinca, Fraga, del 30 de gener al 17 de febrer.

Resistentes i deportades

Argentona, del 5 de gener al 10 de febrer.
Ontinyent, de l'1 de març al 15 d'abril.

Mauthausen, l'univers de l'horror

Torredembarra, del 13 d'abril al 2 de maig.

INFORMACIONS

Nova mort per a les víctimes republicanes dels camps nazis

El dia 15 de desembre passat, la Audiència Nacional va arxivar la causa contra els botxins Johann Leprich, Antón Tittjung, Josias Kumpf e Iwan (John) Demjanjuk, iniciada el 2009, a partir de la querrela encapçalada per l'antic deportat a Mauthausen, David Moyano Tejerina. Malgrat quatre magistrats han formulat un vot particular contra la sentència, el resultat significa una nova mort pels republicans deportats, en negar-los justícia. Són ignominiosos els arguments del tribunal, quan nega que s'hagin de perseguir els delictes si estan comesos per persones no espanyoles o no residents a Espanya, vulnerant el principi de la justícia universal i deixant impunes els crims nazis.

Atac a Santa Coloma de Gramenet

El passat 4 de març, la mostra fotogràfica *Recordar després de l'oblit: Buchenwald*, inaugurada el 29 de gener, de l'autor colomenc Sergi Bernal, exposició fotogràfica que dignifica a les víctimes dels camps de concentració nazis i que està instal·lada als Jardins de la Torre Ballodovina de Santa Coloma de Gramenet, va ser objecte d'un atac que li ha causat greus desperfectes. Hores d'ara es desconeix l'autoria d'aquesta agressió, però cal recordar que encara no han passat dos anys des que el monument als deportats, situat als mateixos jardins, patís una altra agressió.

Medalla d'or de la Generalitat de Catalunya per a Neus Català

La nostra enhorabona i solidaritat amb Neus Català, per la concessió d'aquest guardó, el dia 9 de març.

Aniversari de la mort d'Anna Frank

Entre el 11 i el 15 de març de 1945 Anne-lius Marie Franck Hollander, coneguda com Anna Frank, va morir a causa del tifus al camp de Bergen-Belsen, als quinze anys d'edat. El seu diari, ressenyat en un quadern regal del seu pare quan complí 13 anys, va ser escrit

durant el període en què la família romangué amagada a un magatzem de l'empresa familiar a Amsterdam, entre l'estiu de 1942 a l'ú d'agost de 1944, tres dies abans de ser delatats. Detinguts per la Gestapo el 4 d'agost i internats a un camp de trànsit, la nit del 5 al 6 de setembre foren deportats a Auschwitz-Birkenau, d'on únicament sortí amb vida el pare, que pogué recuperar el diari i publicar-lo, per primera vegada, l'any 1947.

Placa en honor a Violeta Friedman

El passat 10 de novembre, en el 76è aniversari de la Nit dels Vidres Trencats, a un carrer de Torremolinos es va inaugurar una placa dedicada a Violeta Friedman, amb la presència de familiars, autoritats i representants de les comunitats jueves. Recordem que Violeta Friedman, nascuda el 1930 a Marghita (aleshores Hongria), va ser deportada a Auschwitz junt amb la seva família que va ser exterminada, a excepció d'ella mateixa que va aconseguir lliurar-se de la selecció del Dr. Mengele. Després de l'alliberament, residí al Canadà i a Veneçuela fins a instal·lar-se a Espanya, on va dur a terme una lluita tenaç contra el negacionisme, arran de les ominoses decla-

racions de Leon Degrelle, el nazi belga refugiat a Espanya. Com a resultat del judici, s'aconseguí que el Tribunal Constitucional, l'any 1991, declarés que Degrelle havia atemptat contra el seu honor i el de totes les víctimes del nazisme, i que el Codi Penal inclogués el negacionisme com a delictes.

Ens afegim a l'homenatge a Friedman, morta el 2000, com a símbol de la lluita a favor de la dignitat de les víctimes del nazisme i contra el neonazisme, lluita en la qual va col·laborar activament amb l'Amical, de la qual en va ser sòcia.

Medalla a la Dignitat atorgada a l'Amical per la CGT d'Andalusia

El guardó fou lliurat el dia 28 de febrer, enfront el Teatre de la Maestranza de Sevilla, on al mateix temps es lliuren les medalles de la Junta d'Andalusia. Es va tractar d'un acte reivindicatiu i alternatiu a l'oficial, que començà amb una marxa i que culminà amb el lliurament de la medalla, per la tasca de l'Amical en favor de la recuperació de la memòria i dignitat dels deportats andalusos. Felicitem al nostre delegat Àngel del Rio per la seva feina.

Comitè Internacional de Sachsenhausen

Després de l'absència d'antics deportats per a representar-nos, Valerie Claverie ens ha fet l'oferiment de representar els republicans al Comitè Internacional d'aquest camp, on hi van penar uns 155 republicans.

Els últims de Mauthausen

Juan M. Calvo Gascón

El mateix dia en què se celebrava el *Dia de record de les víctimes de l'Holocaust*, es va presentar el llibre de Car-

los Hernández de Miguel *Los últimos españoles de Mauthausen*, on figuren com a protagonistes una quinzena d'exdeportats republicans als qui ha entrevistat en els últims anys.

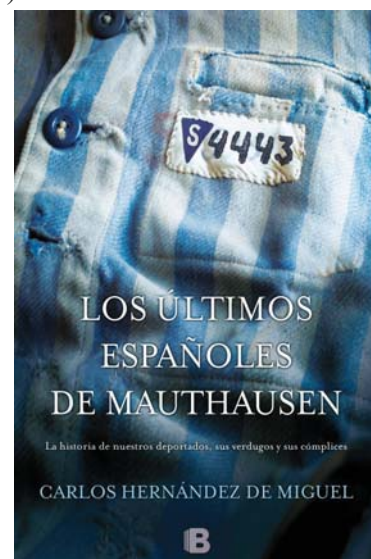
El testimoni dels supervivents és imprescindible per acostar-nos al patiment dels nostres compatriotes en aquells espais d'explotació, tortura, humiliació i mort. Però el de Carlos no és només un llibre de testimonis, ha utilitzat documentació diversa, bibliografia especialitzada, memòries i ha entrevistat familiars. Una recopilació que sustenta el desenvolupament narratiu de les especificitats del col·lectiu republicà: el temps de permanència en un camp nazi, la seva condició d'apàtrides, la seva experiència a Mauthausen, la seva situació després de l'alliberament i, per últim, la falta de reconeixement oficial que els va avocar al silenci durant dècades.

Però no sols va haver-hi espanyols a Mauthausen, el llibre aborda també l'experiència dels espanyols i espanyoles que foren deportats, en anys posteriors, a Dachau, Buchenwald, Ravensbrück... Llocs on els presoners eren tractats pitjor que els animals de càrrega, i del benefici privat obtingut per empreses, alguna de les quals encara existeixen actualment.

Carlos ha volgut recuperar la història de "*el seu oncle de França*", Antonio Hernández, un antic presoner de Mauthausen de qui no va arribar a temps per escoltar el testimoni. Un exemple més dels qui, des de la segona o tercera generació, es pregunten sense complexos, superant vells silencis, sobre la seva pròpia història familiar i descobreixen com forma part d'un drama de proporcions universals.

Fent un ús hàbil de les xarxes socials, Carlos ha aconseguit posar d'actualitat la deportació republicana en el 70 aniversari de l'alliberament dels camps. Els republicans supervivents van viure amb immensa alegria aquelles jornades, van plorar els companys que es van quedar en el camí i, a poc a poc, van prendre consciència de la seva permanent condició d'exiliats i van passar, com en el cas d'Antonio Hernández, a ser "*els nostres oncles oblidats de França*".

(Resum del comentari publicat a l' "*Heraldo de Aragón*" el 26/03/2015).

RECORDEM A...

Mort de Pierre Daix

Pierre Daix va deixar-nos el 2 de novembre de 2014, després d'una llarga vida de lluita i activitat cultural. Nascut el 1922, s'integrà ben aviat a les files de la Resistència comunista contra els nazis. Fou arrestat el 1940 i el 1942, i acabà per ser deportat a Mauthausen, des de Compiègne, el 22 de març de 1944.

Allí es va mantenir en estret contacte amb els republicans. A finals d'abril de 1945 va ser repatriat per la Creu Roja Internacional i ben aviat fou decisiu en la fundació de l'Amical de França, país on es casà en segones núpcies amb la filla de Lise Ricol i Artur London.

Es dedicà a la crítica de l'art contemporani, fou amic

de Picasso i col·laborador de Louis Aragon a *Les Lettres françaises*.

MOTS ENCREUATS TEMÀTICS Nº 9

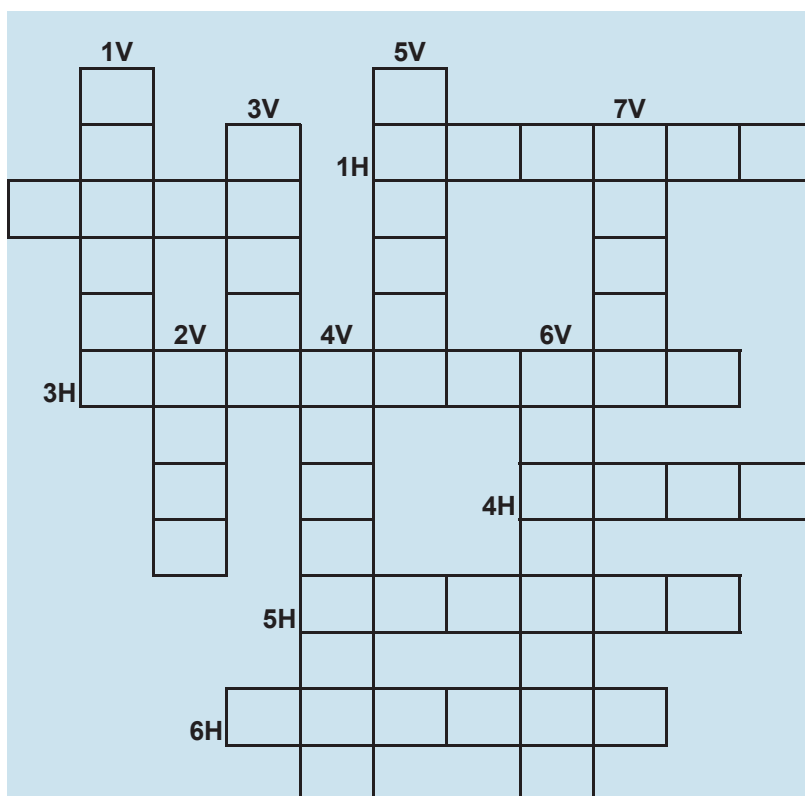
Horizontals

- 1 Nombre dado al asistente de un oficial de alto rango.
- 2 Término usado para ciertos presos que trabajaron dentro de los campos ayudando a los guardias a cambio de ciertos privilegios.
- 3 Campo de exterminio situado a 70 kilómetros de Varsovia.
- 4 Capital de Letonia, al norte de la ciudad fue construido el campo de Kaiserwald.
- 5 De nombre Clement, líder del partido laborista que ganó las elecciones y participó en la conferencia de Potsdam sustituyendo a Churchill.
- 6 De nombre Herman, fue el lugarteniente de Hitler y comandante supremo de la Luftwaffe.

Verticals

- 1 De nombre Magda, fue la esposa de Goebbels y se dice que fue amante de Hitler.
- 2 Color del distintivo triangular de identificación de los prisioneros políticos.
- 3 Tipo de árbol que está situado entre la cocina y la lavandería en Buchenwald, era el árbol de Goethe.
- 4 Albergue, construido en gran número y muy toscamente, para albergar a los presos, en los campos de concentración.
- 5 De nombre Wilhelm, firmó el decreto de Noche y Niebla y también la capitulación frente a los soviéticos.
- 6 De nombre Raoul, cónsul sueco que disuadió al gobernador militar alemán de París de destruir la ciudad.
- 7 De nombre Mark, general norteamericano que liberó Roma de las tropas alemanas.

David Domènech

Soluciones del nº 8

Horizontals: 1 Cobra, 2 Chelmno, 3 Machete, 4 Niigata, 5 Palomas, 6 Radar.

Verticals: 1 Bunker, 2 Comando, 3 Encriptar, 4 Cometa, 5 Blum, 6 Zoo, 7 Apátridas

Ajuntament de Barcelona

LOTRANS

AJUNTAMENT DE Vilanova i la Geltrú

Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet

Obra Social Fundación "la Caixa"

AJUNTAMENT VILAFRANCA DEL PENEDÈS